

Mihály Réka

A kisgyermek fejlődésének kulcsa az anyanyelvi környezet – konferencia és továbbképző óvodapedagógusoknak

A Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége – csatlakozva a *2012 a küllboni magyar óvodák éve* programhoz – 2012. november 9–11. között a szovátai Teleki Oktatási Központban *A kisgyermek fejlődésének kulcsa az anyanyelvi környezet* címmel konferenciát és továbbképzőt szervezett.

A továbbképzőn több mint száz óvónő vett részt Románia magyar nyelvű óvodáiból, akik a programban létrejött módszertani csomag tartalmát ismerhették meg, valamint az ahhoz kapcsolódó témaköröket előadások és műhelyfoglalkozások keretében.

A konferenciát a házigazda, Burus-Siklódi Botond, a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége elnöke nyitotta meg üdvözölve a program kezdeményezését.

A konferenciát köszöntötte dr. Takács Adrienn Magyarország csíkszeredai Főkonzulátusának konzulja és Kocsis Annamária, a Román Oktatási Minisztérium Kisebbségi Oktatásért Felelős Főosztályának szakfelügyelője is.

A jogszabályt betartva Burus-Siklódi Botond elnök egy módszertani csomagot nyújtott át a szakfelügyelő asszonynak azzal a kéréssel, hogy legyen segítségükre az oktatási segédanyag romániai magyar közoktatásban való zavartalan használatában.

A nemzetpolitikai stratégia kerete és a nemzetpolitika kiemelt programjai: *2012 a küllboni magyar óvodák éve*, *2013 a küllboni magyar kisiskolások éve* címmel Kántor Zoltán, a Nemzetpolitikai Kutatóintézet igazgatója tartott előadást, összegezve a tematikus év előzményeit és megvalósításait.

A konferencia plenáris előadásokkal folytatódott: *Anyanyelvi környezet – a lelki higiénia alapja* (Mátéfi Enikő, Fecske Napközi Otthon, Marosvásárhely); *Anyanyelvi nevelés a hagyományismeret eszközeivel* (dr. Karácsony-Molnár Erika, Apor Vilmos Katolikus Főiskola Neveléstudományi és Módszertani Intézet, Vác); *A szó teremtő ereje, vagyis a nyelvünk meséi* (Bujdosóné dr. Papp Andrea, Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar); *A szabadjáték mint szükséglet, mint a gyermeki személyiség nyelve* (dr. Pálfi Sándor, Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar), valamint a szekciófoglalkozások keretében *Drámapedagógia* (Geréb Harmat Izabella, Orbán Balázs Általános Iskola, Székelyudvarhely); *Kettő-módszer* (Nagy Enikő, Nardini Óvoda, Székelyudvarhely); *Népmesei elemekből építkező interaktív meseszöveg* (Lazsádi Csilla és Kertész Katalin, Stefánia Óvoda, Marosvásárhely); *Gyermekjátékok közösségfejlesztő ereje* (Györfy Éva és Vas-Gál Dorottya, Stefánia Óvoda, Marosvásárhely).

A konferencia programját a csíkszeredai Boszorka bábcsoport előadása zárta.

A tematikus év kapcsán kétezer módszertani csomag került kiosztásra az erdélyi magyar óvodákban, amelyeknek tartalma: *Táncra lábam!* – a Timár-módszer alkalmazása az óvodákban (DVD), *Gyökér adja fáját...* – Fábíán Éva meséje (DVD), *Népzenei szemelvények a Kárpát-medencéből* (DVD), Gonda Judit: *Kerek-világ* – játékos óvodai projektek című kiadványa, *Fogd a kezét! Add tovább!* – hagyományainkról és nyelvi örökségünkről óvónőknek, *Hét aranyalma* – módszertani gyűjtemény óvopedagógusoknak.

A módszertani csomag tartalmáról

Táncra lábam! – a Timár-módszer alkalmazása az óvodákban (6 DVD)

Timár Böske, a Csillagszemű Gyermektáncgyűttes művészeti vezetője és Mayer Orsolya asszisztense által szóltatja meg a gyermekek tánc-anyanyelvét. A Csillagszemű Táncgyűttes az a táncpedagógiai műhely, amelyben a gyermekek a néptáncot anyanyelvként tanulják.

Az oktatás a Timár-módszer segítségével történik; ez a módszer a néptánc világában ugyanazt jelenti, amit a Kodály-módszer a zenében. Lényege, hogy minél több gyermek minél kisebb korban ismerkedjen meg a még elevenen élő néptánc- és népzene-hagyománnyal, nemcsak a színpadi megjelenítés által és muzeális értéként, hanem mint megélt tapasztalat épüljön be a mindennapi életünkbe.

Ezen eleven élményre a csodálatos nevelőereje és közösségteremtő hatása miatt különösen a felnövekvő nemzedéknek van szüksége.

A kiadvány mintatanításokat tartalmaz, amelyek alapján az óvónők elsajátíthatják a Timár-módszert, annak alkalmazását az óvodai foglalkozásokon. Az oktatófilmek bemutatják, hogyan épül fel egy-egy táncfoglalkozás. A módszer lényege a gyakorlatok sokszori megismétlése, melyek során a gyermekek követik és utánozzák a pedagógust. Az oktatófilmek hanganyagát a *Szemelvények a Kárpát-medencéből* című kiadvány tartalmazza, így az óvónők a megtanult lépéseket, dalokat, játékokat az óvodában önállóan is könnyedén alkalmazhatják.

Gyökér adja fáját... – Fábíán Éva meséje (1 DVD)

A bukovinai székely származású Fábíán Éva úgy mesél, ahogyan a régiek. Évszázados, szájról szájra hagyományozott történetek kelnek általa új életre. A *Gyökér adja fáját...* című meséjét az egész Kárpát-medence mesekincsének motívumából szőtte.

Sajátos mesemondó módszerét a legtehetségesebb tradicionális mesemondóktól leste el. Ahogyan ő maga megfogalmazta, tanítómestere „maga az élet volt”. A mesélő a hallgatóságot is bevonva ugyanazt a történetet mindig a pillanatnyi élethelyzethez alkalmazkodva, mondanivalóját aktualizálva meséli el.

A pedagógus-zenész az otthonról hozott mesélés élményének átadását óvónőként kezdte, majd a Kalamajka, valamint az Egyszólam együttes tánccházaiban és az Óbudai Népzenei Iskolában folytatta kicsik és nagyok szórakoztatására.

Meseszövéseinek sajátossága, hogy a gyermekek a mese során a szereplők ajkáról énekekkel, mondókákkal, táncokkal ismerkedhetnek meg, személyesen átélve, segítve a mese hőseinek kalandjait.

Népzenei szemelvények a Kárpát-medencéből – Tündök zenekar (5 DVD)

A Tündök zenekar autentikus magyar népzeneét játszik, és feladatának a hagyományörzést, zenei kincsünk minél szélesebb körű megismerését, megszeretetését tartja. A *Népzenei szemelvények a Kárpát-medencéből* című válogatás a 2012 a *külföldi magyar óvodák éve* program Kárpát-medencei bemutatókörútján megismert táncfoglalkozások zenei anyaga, amely szorosan kapcsolódik a „Táncra lábam!”-hoz, a Timár-módszer alkalmazásához.

Az oktatóanyag egy-egy régió hagyományvilágának, népzenei kincsének ismertetését és megértését, értő alkalmazását segíti úgy, hogy közben a Kárpát-medence tájegységeinek dallamkincsével teljesedik ki. A DVD 11 gyermekjáték mellett Sárköz és Somogy (6), Rábaköz és Vág–Garam-völgyi (5), Szatmár és Kalotaszeg (4), Maros menti és Kis-Küküllő menti (5) népzeneét tartalmaz.

Gonda Judit: Kerek–Világ – Játékos óvodai projektek az átlagostól eltérő készség- és képességszint megismeréséhez

Minden gyermek különleges emberi lény, aki a saját egyéni módján növekedik és fejlődik. Néhány gyermek később éri el a fejlődési folyamat különböző állomásait, szakaszait, mint a társai. Mások a felgyorsult fejlődési ütemükkel, többletképességeikkel emelkednek ki a kortársaik közül. A kiadvány azoknak az óvodapedagógusoknak kíván segítséget nyújtani, akik tudatosan igyekeznek felkészíteni a gyermekeket a problémamentes iskolakezdésre.

A játékos projekteket bemutató füzet célja, hogy módszertani ötleteket nyújtson a differenciálás előkészítéséhez: kik azok a gyermekek, akik valamilyen területen lemaradást mutatnak? Milyen képességeket érdemes és fontos egyéni leg továbbvizsgálni? – olvasható Gonda Juditnak, a projekt megalkotójának az ajánlójában.

Fogd a kezét! Add tovább! – hagyományaink és nyelvi örökségünk óvónőknek

A néphagyományok ápolása minden korosztály számára fontos feladat. Az óvodai nevelés során a kisgyermekekben kialakul a hagyományok ismerete és tisztelete. Ez a megismerési folyamat sok-sok örömforrást jelent a játékban, a mesék, a mondókák átélésében és a kézműves alkotások megjelenítésében.

Megtanulják, mi történt régen, hogy mindennek rendje volt a paraszti életben. A készített tárgyak, játékok alapanyagai megtalálhatók az őket körülvevő természetben, ezzel segítve az élhető világ szemléletének kialakulását. A jeles napok, ünnepek előkészületei, megélése segítette a falun élő emberek gyakran nagyon nehéz hétköznapjait. A hagyományok átélése, a népi játékok megelevenítése során a gyermekek megtanulnak egymáshoz alkalmazkodni, viselkedési formákat sajátítanak el. Átélik a közösen végzett munka örömét. A népmesék, népi mondókák, az énekes gyermekjátékok nyelvi fejlődésüket szolgálják, anyanyelvüket gazdagítják.

Hét aranyalma – módszertani gyűjtemény óvodapedagógusoknak

A *Hét aranyalma* című módszertani gyűjtemény a 2012 a *külhoni magyar óvodák éve* programhoz kapcsolódóan, a külhoni magyar óvodák által megfogalmazott igényeket igyekszik kielégíteni. Segíteni és támogatni kívánja azokat a külhoni magyar óvodapedagógusokat, akik oroszánrészt vállalnak a gyermekek identitásának erősítésében, a minőségi oktatás megteremtésében.

A **kisgyermek fejlődésének kulcsa az anyanyelvi környezet** címmel megtartott konferencia előadásaiból és szekciófoglalkozásainak témáiból ajánljuk olvasóink figyelmébe az alábbi összefoglalót.

A szó teremtő ereje vagyis nyelvünk meséi

*„A gyermeknek két tündérvilága van:
a cselekvés síkján a játék,
szellemi síkon a mese.”
(Hermann Alice)*

A játék és a mese a gyermek anyanyelve: elsőként segítségükkel, általuk szerzi meg az életről szóló tudást. A mese a legtágabb értelemben tanít: a bennünket körülvevő világról, s így mindig rólunk szóló beszéd. *A mesék a teremtő nyelv közegeiben mozognak.*

A mese hozzájárul a gyermek éntudata, énképe kialakulásához, ugyanakkor elősegíti a szocializációt, jelentős szerepe van a társas kapcsolatok formálásában. Segít feldolgozni a mindennapi élményeket, az anyanyelv közvetítésével érzelmi és logikai kötődést alakít ki a magyar nyelvhez, kommunikációs minta.

A mesében megismerjük és felismerjük a jót és a rosszat, a követendő és elutasítandót. A jó mese normákat közvetít, szerepmintákat nyújt. A meseélés alkotó cselekvés, tapasztalatszerzés, egyfajta világrendező szereppel bír, az értelmi képességek fejlesztésének – figyelem, emlékezet, logikus gondolkodás: analízis, szintetizálás, ítéletalkotás, ok-okozati, viszonyok felismerése, tér-idő viszonyok érzékelése, általánosítás, értelmezés, felidézés – hatékony segítőtje. A szóbeli, fejből mesélés elengedhetetlen feltétele a belső képek kialakításának (saját világ leképezése), amelyek oldják a gyermek ismeretlentől való szorongását. A mese esztétikuma élményforrás: segít különféle érzelmek megélésében, kialakításában, megalapozza az olvasóvá válást, és fejleszti a gyermeki fantáziát, kreativitást. Az hétköznapi életben való boldoguláshoz nélkülözhetetlen érzelmi intelligencia fejlesztésének is az alapja, a *derű* forrása.

A mindennapos mesélés, verselés, mondókázás a kisgyermek mentális higiéniájának elmaradhatatlan eleme. A mese és vers örömforrás – *derű*, esztétika, társas élmény –, amely nagy belső energiákat mozgósít. Az értékes gyermekirodalmi alkotások biztosítják, hogy a gyermek érdeklődésének frissessége megmaradjon, kíváncsisága a természeti és társadalmi környezet, az emberek s önmaga iránt egyre fejlettebb tartalommal újra és újra feltörjön.

Pedagógusként, szülőként a jól választott (életkornak megfelelő nyelvi, erkölcsi, és esztétikai értékkel bíró) *mesenyelv* pótolhatatlan segítők gyermekeink érzelmi biztonságának megteremtésében, látókörének bővítésében, az anyanyelv szépségének, árnyaltságának felismertetésében, kipróbálásában, örökítésében.

Bujdosóné dr. Papp Andrea,
Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar

Népmesei elemekből építkező interaktív meseszöve

A *2012 a külhoni magyar óvodák* program keretében Siófokon szervezett nyári pedagógusképzés egyik közkedvelt előadója Fábián Éva mesemondó volt. Hangja a Kalamajka zenekar énekeseként ismerős volt az erdélyi pedagógusok számára is. Fábián Éva mesemondó módszere egyszerre hagyományos és újszerű. A népmeséket olyan jókedvvel meséli bukovinai székely nyelvjárással, hogy magával röpít a mese szárnyán, de meg is toldja meseszövegét a közönség részvételével: a gyerekek egyszerre csak azon találják magukat, hogy mese közben mondókáznak, énekelnek, táncolnak. Az így szőtt mesék is magukban hordozzák a magyar népmesék állandó motívumait, szereplőit, a meseépítkezés törvényszerűségeit. Fábián Éva interaktív mesemondása, mely megtekinthető a *2012 a külhoni magyar óvodák* program keretében összeállított módszertani csomag videoanyagai között, bátorításként szolgál az óvónők számára, hogy nyu-

godtan alkalmazzák a szabadon mesélést és használják azt a nagy kincset, amit a Kárpát-medence népmesegyűjteményei tartalmaznak.

A Szovátán szervezett *A kisgyermek fejlődésének kulcsa az anyanyelvi környezet* óvodapedagógusok konferencián a népmesei elemekből építkező interaktív meseszöveg műhely a Fábíán Éva módszeréből ihletődve próbálta hangsúlyozni a gyerekek bevonását a mesemondás, -játzás alkotó folyamatába.

A mesemondás már önmagában interaktív, hiszen a mesélő nemcsak a tartalommal, de hanghordozásával, hangsúlyával, gesztikulációjával, egész lényé metakommunikációjával bevonja, „elvarázsolja” a hallgatót, meséjéhez pedig további ihletet nyer hallgatói arcáról. Műhelymunkánkat két értelemben neveztük interaktívnak: 1. a mesére hangolástól a mesedramatizálásig mindent a csoporttagok játékos bevonásával valósítottunk meg; 2. odafigyeltünk azokra a kölcsönhatásokra, amelyek egy mese során a személy belső történései és saját fizikai valósága, a személy és a tér, az egyén és a társak között jönnek létre a mesealakítás pillanataiban, pszichológiai értelemben véve igyekeztünk előkészíteni és kísérni a résztvevők intra- és interperszonális történéseit.

Az előttünk szóló előadó, Dr. Bujdosóné Papp Andrea, előadásában a mesét „életbeszédnek”, „lélekismerő beszédnek”, „lélekalkotásnak” nevezte. Ebben a hitben, a fokozatosság elvére építve nyitottuk meg a kis kapukat a kreatív „meseélésre” a csoporttagok érzékszerveinek, hangjának, testmozgásának ráhangolásával, a játékosképességük, az egymásra való nyitottságuk és a gátlásmentes önkifejezésük bátorításával, a kéz ügyességük és közös kultúrkinccseink alkalmazásának mozgósításával. A csoportmunka mesekártyák segítségével indított rövid ismerkedéssel, melyet szociometria gyakorlatok követtek, majd egy rövid mesés masszázssal oldotta a hangulatot. Egy viccesen végződő névjáték után jókedvben ismerkedtünk a valós fizikai térrel és az imaginatív mágikus térrel, majd a csoporttagok találkozását előidéző játékokra került sor. A „találkozások” során már előkészítettük a mesében szereplő karakterek tipikus vonásait, mozgásait, megnyilvánulásait: a királykisasszony tükörben tetszelgett vagy épp grimaszkodott, a sárkány mondókára gyakorolta sárkánytársával a testi küzdelem fortélyait, a vándorlegények közös dalra jártak tánclépéseket. Az aranyalma meserészleteket teremtett, melyeket különböző hangszerekkel, tárgyakkal létrehozott hangokkal kellett kiscsoportokban a színpalak mögül kitalálásra bocsájtani, majd jutalomként minden csoport elkészíthetett egy-egy kijelölt eszközt, amelyet a soron következő mesében felhasználhattak.

Az így gyakorolt „szerepek”, kifejezési eszközök, az előkészített tárgyi világ megteremtették a mese hangulatát, ugyanakkor előkészítették a dramatizáláshoz szükséges feltételeket. Ezt követően a mesemondásra, a mese kiscsoportos ciklusonkénti dramatizálására, majd egybeszótt eljátszására került sor. A mesealkotás a meseceremóniával és az átlényegülés, azaz visszaváltozás pillanatával zárult.

A csoportmunka élménymegosztásokkal, visszajelzésekkel, rövid beszélgetéssel vált kerek egészé.

A népmese Lazsádi Csilla családi örökségéből került elő az egyik rokona gyűjtésében megjelent könyvben *Az ezerbundás szörnyeteg* címmel; a dédnagyapja, Kozma Károly közlése alapján leírt mese címe: *Gyurka*. A mesében győz a jó és az örökérvényű igazság: „*A király már nem is a címerének és a koronájának örült, hanem annak, hogy a lányát újra boldognak látja. Elhatározta, hogy már nem is mennek el erről a szigetről, nem kell hét országnyi királyság, elég egy szigetet a boldogsághoz.*”

A népmesei elemekből építkező interaktív meseszöveg során – reményeink szerint – a résztvevők nem csak módszerekben gazdagodhattak, hanem gyermeki szabadsággal élhették meg a mese „lélekalkotó” folyamatát.

„*Hogyba nem hiszitek, keressétek meg a tenger közepén azt a szigetet ti is és meggyőződhetek róla, hogy igazat beszéltem.*”

Kertész Katalin és Lazsádi Csilla
Stefánia Napközi, Marosvásárhely

A játék közösségfejlesztő ereje

A játék az emberi tevékenység olyan sajátos formája, mely végigkíséri az ember egész életét. Először játszik, majd tanul, ezzel készülve felnőttkori életére és majdani munkájára. Feszültségoldó, örömszerző, önkéntes és szabadon választott tevékenység. Az óvodáskorú gyermek alapvető tevékenysége. A játék révén a gyermek kielégítheti a szeretet, tisztelet, önmegbecsülés és az önmegvalósítás szükségleteit is. Fejlődnek testi, értelmi és szociális képességei. Az örömmel végzett tevékenységek során fejlődik a gyermek személyisége. Éppen ezért a nevelő legfontosabb feladata, hogy a rábízott gyermekek személyiségét fejlessze. A cél elérése érdekében tudatos, tervszerű munkát kell végeznie. Ehhez ismernie kell a játék kialakulásának szubjektív és objektív feltételeit. A szubjektív feltételek a nevelő személyisége, a légkör (melyet a nevelő személyisége határoz meg) és az élmény. Az objektív feltételek, a hely, az eszköz és az idő teszik változatosabbá, gazdagabbá a gyermeki tevékenységet. Hozzájárulnak a barátságok erősítéséhez, a közös élmények szerzéséhez. A jól kialakított hely teret ad a sokoldalú mozgásra. A megfelelő idő és eszközök biztosításával lehetővé tesszük, hogy a gyermekekben felhalmozott feszültségek levezetődjenek, hogy kiélhessék alkotókedvüket. Ezeket a szempontokat figyelembe véve válogattuk össze játékeszközjeinket és játékaikat. Igyekeztünk megteremteni a magasabb szintű tudatos tevékenység és az örömteli játék feltételeit. A rendelkezésünkre álló eszközök bemutatásával lehetőséget adtunk a közös tervezésre is

(választhattak, hogy mivel szeretnének játszani). Az életkori sajátosságokat figyelembe véve mesekeretbe helyeztük játékainkat *A hét próba* címmel, ahol mozgásos ügyességi játékok során kellett visszaszerezni az ellopott almákat. Mocsártaposás, gesztenyeszedés csapatokban összekötött lábakkal, kockacukorból építkezés bekötött szemmel, patak felett átkelés bekötött szemmel egy társ vezetésével, kirakós játék öt elemből öt találós kérdés megfejtése révén, várba bejutás bot felemelésével, sárkányfarok kergetés. A sikeres próbatétel, az almák visszaszerzése után, a játékidő második felében már vidáman hangzott fel a moldvai ének, a mi csoportunk közös dalkincse. A továbbiakban moldvai táncokat tanultunk és mozgásos gyermekjátékokat játszottunk. A barkácsolás sem hiányzott az ajánlatainkból. Célunk volt a közös élményszerzés, a barátságok megerősítése és az örömteli játék megélése.

A tevékenység végén a közösen kitalált szimbólumokkal díszített nyakkendők minősége bizonyította, hogy sikerült a játék feltételéhez szükséges objektív és szubjektív feltételeket megteremteni és ez által hozzájárulni barátságok erősítéséhez és közös élmények szerzéséhez.

Györfy Éva és Vas-Gál Dorottya
Stefánia óvoda, Marosvásárhely

A Kett-módszer óvodában való alkalmazása

A Kett-módszert Franz Kett német pedagógusról nevezték el, akinek nagy szerepe volt ennek a hatékony valláspedagógiai módszernek a létrejöttében és fejlődésében. A módszer 1975-ben született meg *Valláspedagógiai gyakorlat mint az egységes nevelés útja* címen. Összehasonlítva a hagyományos pedagógiával, ez a módszer a gyermeket egységes egészként tekinti, ami azt jelenti, hogy a gyermeket teljes emberként szólítja meg: az értelmét, az érzelmeit és a képességeit, azaz a fejét, a szívét és a kezét.

Az értelemorientált egységes pedagógia nem bizonyos területeket akar fejleszteni, hanem olyan élményteret akar teremteni, amelyekben találkozás-történetek bontakoznak ki, amelyekben a gyermek olyan tapasztalatimpulzusokkal találkozik, ami egy egzisztenciális gazdagodást vált ki, és így emberi egzisztenciája intenzívebbé válhat. A gyermek a képességeivel bekapcsolódik egy teljes, élménydús történetbe, amelynek az impulzusaival önmagát és képességeit fejleszteni tudja. A gyermek tehát nem csak saját fejlődési dinamikájára van bízva, hanem körül van véve egy sokoldalú és sokrétű élményfolyamattal, amiből azt hozhatja ki, amire fejlődéséhez szüksége van, és ami életének intenzívebbé tételére ösztönzi.

Az *Aranymadár* című magyar népmese gyakorlati bemutatásának vázlata:

1. Összeszedettség biztosítása:
 - zene kíséretében kicsit önmagunkba nézünk;
 - megfogjuk egymás kezét és köszöntjük egymást egy mosollyal, majd megrázzuk a kezünket.
2. Központosítás:
 - megkeressük a körünk középpontját és megjelöljük.
3. Egy erdőben lenni:
 - 1 kerek zöld terítőt közösen letesszünk a földre, majd ott maradunk összefogózkodva, és eljártsszuk a sűrű erdőt (varázsszót találunk ki: pl. Sűrű erdő nyílj kétfelé, derék legény (leány) megy befelé.
 - Leülünk: Mire gondolunk? Mi jut eszünkbe a kerek zöld terítőről?
 - Mivel találkozunk a réten? – testbeszéd.
 - Valaki beül az arany terítőre, behunyja a szemét és hallgatja a zenét (esetleg az erdő hangjait).
 - Ezalatt kirakjuk az erdőt – énekelünk egy népdalt az erdőről (Erdő, erdő, erdő...).
4. Találkozás a mesével:
 - mese közben játszódjuk az erdőt, triangulummal jelezzük a megnyílást;
 - rendre kirakjuk a rézerdőt és az ezüsterdőt;
 - triangulummal kísérjük, amikor a madár lánnyá változik;
 - kirakjuk az öregasszonyok házát, kettőre gomolyagot rakunk, a harmadikra pedig az ezüstbotot.
 - Mondóka: Boto-, boto-, botocskám... – mind mondjuk.
5. Díszítés:
 - minden résztvevő választhat egy terítőt, amire kidíszít egy koszorút.

Nagy Enikő
Nardini Óvoda, Székelyudvarhely

Anyanyelvi nevelés a hagyományismeret eszközeivel – a karácsonyi ünnepkör szokásai Ádám–Éva napjától vízkeresztig

A magyar nyelvterületen a tradicionális faluközösségekben a hagyomány átadása és átvétele nemzedékről nemzedékre, nemek, korosztályok, korcsoportok szerint történt. A népdalokat, népi játékokat, népszokásokat stb. főként utánazással sajátították el a gyermekek nagyobb testvéreiktől, szüleiktől, nagyszüleiktől, ily módon nevelődtek bele a hagyományokba. Mivel ez a természetes hagyományozódás többnyire megszűnt, egyre erősebben fogalmazódott meg a

társadalmi igény – különösen a rendszerváltozás óta –, hogy a néphagyomány bekerüljön az óvodai nevelésbe, a közoktatásba, az iskolán kívüli oktatásba-nevelésbe. Ugyanakkor közismert tény, hogy a XXI. században, különösen az utóbbi évtizedekben veszélybe került nemcsak a magyar, hanem a világ kulturális öröksége is. Az UNESCO Közgyűlése 1989-ben a hagyományos kultúra és folklór védelmére nemzetközi ajánlást tett, majd az 1999-es UNESCO-konferencia Washingtonban cselekvési tervet is kidolgozott. Felismerték, hogy nemcsak a tárgyi javakat, hanem a szellemi örökséget, a hagyományos kézműves tudást, táncokat is át kell menteni a jövő nemzedékeknek.

Az anyanyelvnek életünkben, a felnövekvő nemzedékek személyiségének, gondolkodásmódjának fejlesztésében, így az óvodai nevelésben alapvető szerepe van. A nyelvi hatóerő és a nyelvi minták követése többek között kultúrát, értékeket közvetít, valamint lehetővé teszi és gazdagítja a társas kapcsolatokat. Az anyanyelvi nevelés átszövi a teljes nevelési folyamatot, melyhez alapvetően hozzájárulhat a néphagyományok, a népszokások költészetének ismerete.

Előadásomban a *karácsonyi ünnepkör Ádám–Éva napjától vízkeresztig* tartó időszak népszokásain, szokásköltészetén keresztül mutattam be az anyanyelvi nevelés lehetőségeit a hagyományismeret eszközeivel, a következők szerint:

- ✚ Ádám–Éva napja, karácsonyi népszokások (pl. kántálás, betlehemezés, bölcsőske);
- ✚ Karácsony napja, december 25.;
- ✚ István napja, december 26. (névnapköszöntés, regölés);
- ✚ János napja, december 27. (névnapköszöntés);
- ✚ Aprószentek napja, december 28. (vesszőzés, boricajárás);
- ✚ Szilveszter, december 31. (óévbúcsúztató szokások);
- ✚ Újév napja, január 1. (újévköszöntés);
- ✚ Vízkereszt napja (házszentelés, háromkirályjárás).

Előadásom során interneten elérhető néprajzi könyveket is javasoltam, ahol még további szakirodalmi jegyzék is található (www.mek.oszk.hu/ társadalomtudomány/néprajz).

Néprajzkutatóként törekszem arra, hogy Kárpát-medencében és Moldvában minél teljesebb dokumentációt készítssek a még élő vagy emlékezetből felidézhető, rekonstruálható jeles napi, ünnepi szokásokról. Ezért az előadást az

elmúlt két évtizedben rögzítésre került néprajzi dokumentumfilmek is kiegészítették, melyeknek néprajzi szakértője, rendezője vagyok. Felhívtam a figyelmet arra, hogy módszertani szempontból is nagy jelentősége van e dokumentumfilmeknek, hiszen a szokások rendkívül összetettek lehetnek, pl. gesztusokból, szokáscselekményből, szövegből, dallamból, tárgyi kellékekből állhatnak.

Az óvodai nevelésben fontos fejlesztési cél, hogy a gyermekek megismerjék a korosztályuknak megfelelő, jeles napi, ünnepi szokásokat, különös tekintettel a település, a szűkebb és tágabb szülőföld hagyományaira. Törekedni kell arra, hogy élményszerű, tevékenységközpontú, hagyományhű módon sajátítsák el, játsszák el a gyermekek a népszokásokat: néprajzi szakirodalmat, lehetőség szerint helyi néprajzi gyűjtéseket, kutatásokat felhasználva. Ha mód van rá, hallgasanak meg eredeti hangzóanyagokat, nézzenek meg filmeket is a népszokásokról. A szokásokhoz kapcsolódó tevékenységeket is gyakorolhatják, például jeles napok, ünnepi szokások tárgyainak elkészítésével; régi fényképek, tárgyak, gyűjtésével; rajzok készítésével.

A még mindenre nyitott kisgyermek sokkal fogékonyabb a néphagyományok, népszokások befogadására, újjáélesztésére. Anyanyelvünk, hagyományaink éltetésével hozzájárulunk Győrffy István néprajzkutató még mai is időszerű – 1939-ben megfogalmazott – gondolatának megvalósításához: „Európa nem arra kíváncsi, hogy átvettünk-e mindent, amit az európai művelődés nyújthat, hanem arra, hogy a magunkéból mivel gyarapítottuk az európai művelődést.”

dr. Karácsony-Molnár Erika
Apor Vilmos Katolikus Főiskola
Neveléstudományi és Módszertani Intézet Vác